

روش و دانش در پژوهش اجتماعی

www.ketab.ir

مؤلف:

محمد پورکار

انتشارات حق شناس
HAGHSHE NASS
PUBLICATION

۱۴۰۳

سرشناسه	: پورکار، محمد، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش و دانش در پژوهش اجتماعی/مؤلف محمد پورکار؛ ویراستار اکبر حق شناس.
مشخصات نشر	: رشت: حق شناس؛ آستانرا: مهرکيا، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهري	: ۲۵۴ص: جدول.
شابک	: 978-622-6809-84-9
وضعيت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۴۹ - ۲۵۳.
موضوع	: علوم اجتماعی -- تحقیق -- روش شناسی Social sciences -- Research -- Methodology
رده بندی کنگره	: ۱۶۲
رده بندی دیویی	: ۳۰۰/۷۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۱۶ ۲۱

نام کتاب	: روش و دانش در پژوهش اجتماعی
مؤلف	: محمد پورکار
ناشر	: انتشارات حق شناس
ناشر همکار	: انتشارات مهرکيا
ویراستار	: مهندس اکبر حق شناس
حروفچینی و صفحه آرایي	: زری ظهیری، علیرضا پورنار، کیارش پورکار
طرح روی جلد	: حامد نیرومند
چاپ اول	: ۱۴۰۳
چاپخانه و صحافی	: پیشگام
قیمت	: ۲۵۰۰۰۰۰ ریال
شمارگان	: ۵۰۰
شابک	: ISBN 978-622-6809-84-9

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مرکز نشر و پخش: رشت - سبزه میدان - نبش بیستون - مرکز تجاری سبز
تلفن: ۳۳۲۴۴۴۱۴ - ۳۳۲۴۶۷۶۹ همراه: ۰۹۱۱۶۳۴۷۸۲۰

E-mail: Haghshenass_publication@yahoo.com
www.Haghshenass.com

فهرست مطالب..... صفحه

پیشگفتار مولف	۱۰
بخش ۱) علم و شناخت علمی	۱۱
۱/۱) تعریف علم	۱۲
۱/۲) هدف‌های علم	۱۷
۱/۳) ویژگی‌های علم	۱۸
۱/۴) انواع علم	۲۰
۱/۵) شناخت	۲۱
۱/۶) مکاتب و نظریه‌های شناخت	۲۴
پرسش‌های بخش ۱	۳۰
بخش ۲) پژوهش علمی و مراحل آن	۳۳
۲/۱) تعریف پژوهش علمی	۳۴
۲/۱/۱) مدل پژوهش علمی کیوی و کامپنهود	۳۸
۲/۱/۲) مدل پژوهش علمی ژولین سیمون	۴۰
۲/۲) ویژگی‌های پژوهش علمی	۴۲
۲/۳) اهداف پژوهش علمی	۴۳
۲/۳/۱) کاوش	۴۴
۲/۳/۲) توصیف	۴۴
۲/۳/۳) تبیین	۴۵
۲/۳/۴) تعمیم	۴۶
۲/۳/۵) تفهم	۴۷
۲/۳/۶) پیش‌بینی	۴۸
۲/۳/۷) کنترل	۴۸
۲/۴) نقش زمان در پژوهش‌های اجتماعی	۴۹

۴۹	مطالعات مقطعی (۲/۴/۱)
۵۰	مطالعات طولی (۲/۴/۲)
۵۰	روند پژوهی (۲/۴/۲/۱)
۵۰	مطالعه نسلی (۲/۴/۲/۲)
۵۰	پانل (۲/۴/۲/۳)
۵۲	پرسش‌های بخش ۲
۵۵	بخش ۳ عناصر اساسی پژوهش
۵۶	مفهوم (۳/۱)
۵۹	تعریف (۳/۲)
۵۹	سازه (۳/۳)
۶۰	متغیر (۳/۴)
۶۰	متغیر کمی (۳/۴/۱)
۶۰	متغیر کیفی (۳/۴/۲)
۶۱	متغیر مستقل (۳/۴/۳)
۶۱	متغیر وابسته (۳/۴/۴)
۶۱	متغیر کنترل (۳/۴/۵)
۶۱	متغیر واسطه‌ای (۳/۴/۶)
۶۱	متغیر اسمی (۳/۴/۷)
۶۲	متغیر ترتیبی (۳/۴/۸)
۶۲	متغیر فاصله‌ای (۳/۴/۹)
۶۲	متغیر نسبی (۳/۴/۱۰)
۶۳	فرضیه و فرضیه‌سازی (۳/۵)
۶۵	فرضیه‌های توصیفی (۳/۵/۱)
۶۵	فرضیه‌های تحلیلی (علّی) (۳/۵/۲)
۶۵	فرضیه‌های دومتغیره (۳/۵/۳)
۶۵	فرضیه‌های چندمتغیره (۳/۵/۴)
۶۶	فرضیه صفر (۳/۵/۵)
۶۶	فرضیه پژوهش (۳/۵/۶)

۶۷	نظریه (تئوری)-----
۶۹	قانون (۳/۷)-----
۷۲	متدولوژی (۳/۸)-----
۷۳	متد (۳/۹)-----
۷۴	پرسش‌های بخش ۳-----
۷۷	بخش ۴) مراحل تدوین یک پژوهش اجتماعی-----
۷۸	۴/۱) تعریف پژوهش اجتماعی-----
۷۸	۴/۲) طرح مسئله و پرسش آغازین-----
۸۱	۴/۳) بیان مسئله-----
۸۳	۴/۴) اثبات مسئله-----
۸۳	۴/۵) عملیاتی کردن مفاهیم-----
۸۴	۴/۵/۱) تعریف عملیاتی-----
۸۵	۴/۶) پرسش‌های پژوهش-----
۸۶	۴/۷) ارائه فرضیه-----
۸۷	۴/۸) چهارچوب نظری پژوهش-----
۸۸	۴/۹) هدف‌های پژوهش-----
۹۰	۴/۱۰) ضرورت و اهمیت پژوهش-----
۹۱	۴/۱۱) کاربردهای متصور از پژوهش-----
۹۲	۴/۱۲) پیشینه پژوهش-----
۹۳	۴/۱۳) روش‌های گردآوری اطلاعات-----
۹۵	۴/۱۴) تکنیک‌های گردآوری اطلاعات-----
۹۷	۴/۱۵) ساختن مدل تحلیلی-----
۹۸	۴/۱۶) واحدهای تحلیل-----
۱۰۰	۴/۱۷) تحلیل اطلاعات-----
۱۰۲	۴/۱۸) یافته‌های پژوهش-----
۱۰۳	۴/۱۹) نتیجه‌گیری-----
۱۰۴	۴/۲۰) پیوست (ساختار پایان‌نامه)-----
۱۰۵	پرسش‌های ۴-----

بخش ۵) پارادایم، استراتژی و رویکرد پژوهشی	۱۰۷
۵/۱) پارادایم	۱۰۸
۵/۱/۱) پارادایم واقعیت اجتماعی	۱۰۹
۵/۱/۲) پارادایم تعریف اجتماعی	۱۰۹
۵/۱/۳) پارادایم رفتار اجتماعی	۱۰۹
۵/۲) استراتژی پژوهشی	۱۱۱
۵/۲/۱) استراتژی پژوهش استقرایی	۱۱۵
۵/۲/۲) استراتژی پژوهش قیاسی	۱۱۷
۵/۲/۳) استراتژی پژوهش بس کاوی	۱۱۸
۵/۲/۴) استراتژی پژوهش استفهامی	۱۱۹
۵/۳) رویکردهای پژوهشی	۱۲۰
۵/۳/۱) رویکرد پژوهش کیفی	۱۲۲
۵/۳/۲) رویکرد پژوهش کمی	۱۲۶
۵/۳/۳) رویکرد پژوهش ترکیبی	۱۳۱
پرسش های ۵-	۱۳۵
بخش ۶) سطوح اندازه گیری (سنجش)	۱۳۷
۶/۱) تعریف اندازه گیری	۱۳۸
۶/۲) مقیاس اسمی	۱۳۹
۶/۳) مقیاس ترتیبی	۱۳۹
۶/۴) مقیاس فاصله ای	۱۴۰
۶/۵) مقیاس نسبی	۱۴۰
پرسش های بخش ۶-	۱۴۲
بخش ۷) نمونه گیری	۱۴۵
۷/۱) تعریف نمونه گیری	۱۴۶
۷/۲) جامعه آماری	۱۴۶
۷/۳) حجم نمونه	۱۴۷

۱۴۸	عنصر (۷/۴)
۱۴۸	قشر یا لایه (۷/۵)
۱۴۸	نمونه (۷/۶)
۱۴۸	نمونه معرف (۷/۷)
۱۴۹	چهارچوب نمونه‌گیری (۷/۸)
۱۴۹	پارامتر (۷/۹)
۱۴۹	آماره (۷/۱۰)
۱۴۹	خطای نمونه‌گیری (۷/۱۱)
۱۴۹	انواع نمونه‌گیری (۷/۱۲)
۱۴۹	نمونه‌گیری احتمالی (۷/۱۲/۱)
۱۵۰	نمونه‌گیری نفاقی ساده (۷/۱۲/۱/۱)
۱۵۰	نمونه‌گیری منظم (۷/۱۲/۱/۲)
۱۵۱	نمونه‌گیری مطبق (۷/۱۲/۱/۳)
۱۵۱	نمونه‌گیری خوشه‌ای (۷/۱۲/۱/۴)
۱۵۲	نمونه‌گیری دومرحله‌ای (۷/۱۲/۱/۵)
۱۵۴	نمونه‌گیری غیراحتمالی (۷/۱۲/۲)
۱۵۴	نمونه‌گیری سهمیه‌ای (۷/۱۲/۲/۱)
۱۵۵	نمونه‌گیری هدفمند (۷/۱۲/۱/۲)
۱۵۵	نمونه‌گیری زنجیره‌ای (گلوله برفی) (۷/۱۲/۱/۳)
۱۵۶	پرسش‌های بخش ۷
۱۵۹	بخش ۸) شاخص و طیف
۱۶۰	شاخص (۸/۱)
۱۶۱	اصول شاخص‌سازی (۸/۱/۱)
۱۶۲	فرایند شاخص‌های پژوهشی (۸/۱/۲)
۱۶۴	طیف (۸/۲)
۱۶۴	طیف بوگاردوس (۸/۲/۱)
۱۶۶	طیف ترستون (۸/۲/۲)
۱۶۷	طیف لیکرت (۸/۲/۳)

۱۶۸	طیف گاتمن
۱۶۹	طیف اوزگود
۱۷۲	پرسش‌های بخش ۸
۱۷۵	بخش ۹) روش‌های پژوهشی
۱۷۶	۹/۱) تعریف روش پژوهش
۱۷۶	A) انواع روش پژوهش با توجه به معیار زمان
۱۷۶	B) انواع روش پژوهش با توجه به میزان ژرفایی
۱۷۷	C) انواع روش پژوهش با توجه به وسعت
۱۷۷	D) انواع روش پژوهش با توجه به کارکرد
۱۷۷	E) انواع روش پژوهش بر اساس جهت‌گیری
۱۷۷	F) انواع روش پژوهش بر پایه فلسفه پژوهشی
۱۷۷	G) انواع روش پژوهش بر پایه روش پژوهشی
۱۷۷	H) انواع روش پژوهش بر پایه استراتژی پژوهشی
۱۷۸	K) انواع روش پژوهش بر پایه هدف پژوهشی
۱۷۸	L) انواع روش پژوهش بر پایه افق زمانی
۱۷۸	M) انواع روش پژوهش بر پایه تکنیک گردآوری داده‌ها
۱۷۹	۹/۲) پیمایش
۱۸۱	۹/۳) آزمایش
۱۸۲	۹/۳/۱) متغیر مستقل و متغیر وابسته
۱۸۳	۹/۳/۲) گروه آزمایش و گروه کنترل
۱۸۴	۹/۳/۳) پیش‌آزمون و پس‌آزمون
۱۸۵	۹/۴) مطالعه موردی
۱۸۷	۹/۵) اقدام‌پژوهی
۱۹۱	۹/۶) روش‌شناسی مردمی
۱۹۴	۹/۷) پژوهش تاریخی
۱۹۷	۹/۸) پژوهش میدانی
۲۰۰	پرسش‌های بخش ۹

بخش ۱۰) تکنیک‌های پژوهشی-----۲۰۳

۱۰/۱) مصاحبه-----۲۰۴

۱۰/۲) تحلیل محتوا-----۲۰۹

۱۰/۳) مشاهده-----۲۱۲

۱۰/۴) پرسشنامه-----۲۱۶

پرسش‌های بخش ۱۰-----۲۲۱

بخش ۱۱) اعتبار و پایایی-----۲۲۳

۱۱/۱) اعتبار-----۲۲۴

۱۱/۱/۱) اعتبار محتوا-----۲۲۵

۱۱/۱/۲) اعتبار ملاک-----۲۲۵

۱۱/۱/۲/۱) اعتبار همزمان-----۲۲۶

۱۱/۱/۲/۲) اعتبار پیش‌بین-----۲۲۶

۱۱/۱/۳) اعتبار سازه-----۲۲۶

۱۱/۱/۳/۱) اعتبار همگرا-----۲۲۶

۱۱/۱/۳/۲) اعتبار واگرا-----۲۲۶

۱۱/۲) پایایی-----۲۲۷

۱۱/۳) اعتبار درونی و اعتبار بیرونی-----۲۲۹

۱۱/۳/۱) اعتبار دورنی-----۲۲۹

۱۱/۳/۲) اعتبار بیرونی-----۲۲۹

پرسش‌های بخش ۱۰-----۲۳۱

واژه‌نامه (فارسی به انگلیسی)-----۲۳۴

منابع و مآخذ-----۲۴۷

پیشگفتار مولف

پژوهش‌های اجتماعی به دلیل کاربردی بودن، گسترش و اهمیت روزافزونی پیدا کرده است. این پژوهش‌ها در جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی همانند: خانواده، آموزش، اقتصاد، بهداشت، فرهنگ، صنعت، سیاست، ورزش، رسانه و... انجام می‌پذیرند و یافته‌های این پژوهش‌ها علاوه بر گسترش شناخت در این زمینه‌ها، برای بیشتر نهادهای دولتی نیز مفید و کاربردی است؛ زیرا در شناخت علل برخی پدیده‌های اجتماعی نقش مهمی دارند و نیز در حل بسیاری از مسائل خرد و کلان اجتماعی مانند: آسیب‌ها و انحراف‌های اجتماعی، بیکاری، طلاق، افت تحصیلی، اعتیاد، رکود و پدیده‌هایی از این دست، راهکارهایی مناسب ارائه می‌دهند. بنابراین، آگاهی و شناخت از ساختار و چگونگی پژوهش اجتماعی، برای پژوهشگران همواره ضروری است و این کتاب در حد توان کوشیده است علاقمندان به پژوهش اجتماعی را با هدف، ویژگی، مراحل، ساختار، چگونگی پیشبرد، رویکردها و روش‌های پژوهشی و شیوه‌های سنجش و اندازه‌گیری پدیده‌های کیفی و انسانی مورد بررسی، آشنا نماید.

از آنجایی که آگاهی و شناخت درباره پژوهش اجتماعی و نیز چیرگی بر چگونگی اجرای آن، یافته‌های معتبری به دست خواهد داد بنابراین آشنایی پژوهشگران با مفاهیم این کتاب، آنان را در انتخاب پدیده مورد بررسی و شیوه بررسی پدیده‌های اجتماعی یاری خواهد نمود.

همچنین این کتاب با تمرکز بر کنکور دکترا و کارشناسی ارشد علوم اجتماعی تالیف و تدوین گردیده است و امید است برای فراگیران و داوطلبان کنکور علوم اجتماعی، مفید و کارساز باشد.

نشانی پست الکترونیکی Alikia55pz@yahoo.com پذیرای پیشنهادهای و انتقادهای سازنده اساتید بزرگوار و دانشجویان گرامی می‌باشد.

در پایان، این کتاب را به خانواده خودم که همواره پشتیبان من بوده‌اند و در ایجاد انگیزه برای نوشتن این کتاب نقش مهمی داشتند تقدیم می‌کنم.

مردادماه ۱۴۰۳

محمد پورکار